

נקודה למחשבה

מחשבה אקטואלית
לחג הסוכות

ושאבתם מים בששון

לחג המתחיל בחמישה-עשר לחודש השביעי אנו קוראים במספר שמות. חג 'סוכות', חג 'אסיף' וגם 'חג', סתם. ללא שם נלווה.

עיון במשמעות שמות החג והבנת שורש וטעם מציאות החג הזה מעלה תמיהה מתבקשת. לכאורה במהלך החג אנו חווים שתי חוויות שונות הנראות סותרות אחת את רעותה.

המצווה הראשונה, זו שאנו מקיימים במהלך החג כולו, היא מצוות הישיבה בסוכה.

בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרַח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת: לְמַעַן יֵדְעוּ דֹרֹתֵיכֶם כִּי בַּסֶּכֶת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (ויקרא, כ, מב – מג).

הישיבה בסוכה היא לזכר נסי המדבר. הקב"ה הושיב אותנו בסוכות - בענני כבוד לשיטת רבי אליעזר ובסוכות ממש לשיטת רבי עקיבא - ולזכר החיים בצל-ה' אנו מקיימים את סוכותינו ועוברים לדור שם במשך שבעה ימים.

ימי-המגורים-בסוכה, נועדו ללמד אותנו מסר חשוב. עלינו להניח את ענייני-העולם-הזה ולחיות בצילו של מי שאמר והיה העולם.

בישיבת הארעי בסוכה אנו מפנימים שכל מה שנדמה בעינינו קבוע ויציב הוא בעצם ארעי. המציאות בה אנו חיים אינה אלא שלב ביניים בו אנו יכולים ומחוייבים לקיים מצוות ולהשלים את ייעודנו ותפקידנו בעולם. הדבר היחיד שקיים באמת זה הקשר שלנו עם ריבון העולמים. העולם-הרוחני שמעבר למבט החומרי שלנו הוא הוא עולם-האמת.

על שם 'ביטול היש' (כלשונו של הרא"א דסלר) מכונה חג זה: חג הסוכות.

מאידך, לחג

הסוכות יש שם נוסף. שם שקשור בקשר איתן דווקא עם עולם החומר: **וְחַג הַקִּצִּיר בְּכֹנֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע בְּשָׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף בְּצֹאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפְּךָ אֶת מַעֲשֵׂיךָ מִן הַשָּׂדֶה (שמות, כג, טז).**

לפני מספר חודשים, בחג השבועות, חגגנו את חג הקציר. בחג זה הודינו להשי"ת על השפעת הרב שקיבלנו ולמדנו כיצד נכון להשתמש בעולם הזה.

כעת, לאחר חודשי-עמל בהם החקלאים עסקו בבירור התבואה מהפסולת הגיעה השעה לאסוף את התבואה אל הבית. השמחה גדולה ועצומה. ובשעת-שמחה זו אנו עוצרים ומודים לבורא עולמים. אנו מביטים אל מעשה-ידינו, אל התבואה שגידלנו בעמל וביזע ומודים למי שנתן לנו את הכח והיכולת לעשות זאת.

לכאורה שתי המטרות הבאות לידי ביטוי בשמות-החג השונים, סותרות זו את זו. מחד, אנו מצויים להתעלות מעבר לעולם החומר. אנו מחדירים בליבנו את עראיות העולם ואת שבריריות עולם-הגשם. מאידך, אנו פונים דווקא אל העולם החומרי שסובב אותנו. בחג האסיף אנו מתמקדים בחיטים ובשעורים שהבאנו הביתה, אנו מחזיקים בידנו את הלחם אותו אפינו ואת הבירה אותה התססנו ואיננו מבטלים אותם כלל, בדיוק הפוך. אנו חווים את תחושת השמחה והעונג שמזווה מלא מסב לנו, ומודים לה' דווקא על חוויות העולם הזה.

כיצד משתלבות שתי המטרות הללו?

יכולים היינו, אולי, לחשוב שבאמת אין קשר בין המצוות הללו.

•
יתכן שניתן להבין זאת כך.

בחג הקציר התבוננו במעשה ידינו. התמלאנו סיפוק מכל מה שעשינו בעשר אצבעותינו. עבדנו קשה במשך חורף שלם ועכשיו הגיעה השעה לקצור את הפירות. התבואה היא שלנו, הלחמים שאנו אופים הינם תוצאה של המאמצים שלנו וחיי-הפרנסה שלנו מבוססים על דם-יזע ודמעות שהשקענו בעצמנו.

הלימוד העיקרי בחג-הקציר הוא כיצד יש להשתמש בעולם הזה כראוי. כיצד ניתן לאכול ולשתות בצורה מרוממת. איך אנו שולטים על השפעת שניתן לנו ולא מאפשרים לשפעת הרב לבלבל אותנו ולשלוט עלינו. אז, הבאנו קרבן חיטים. לקחנו את המאמץ הפיזי, את המזון הקיומי והבסיסי ורוממנו אותו. הפכנו אותו לקרבן.

הכרנו במאמצים שאנו עשוינו בשביל להגיע ליום הזה, וזכרנו כיצד עלינו לגדול ולהתרומם מתוך עולם החומר.

חג האסיף הוא השלב הבא.

בחג האסיף אנו חוזרים בעצמנו צעד אחורה וחושבים: נכון שהשקענו מאמצים. נכון שעבדנו קשה. אבל מהיכן הכח? מי איפשר לנו לעבוד?

וזכרת כי ה' אלוקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל.

בחג האסיף איננו מביאים משהו מפרי עמלנו. כי אנו חוזרים לשורש. מהיכן הגיעה היכולת לעמול? מי זן ומפרנס ומטיב לכל?

דווקא בשלב בו אנו אוספים אל ביתנו את התבואה, אנו יוצאים אל הסוכה. 'כי בסוכות הושבתי את בני-ישראל'. נראה לנו כי פרנסתנו תלויה במאמצים שלנו? בהשתדלות היומיומית שלנו? בואו ניזכר בעם-רב המהלך במדבר במשך ארבעים-שנה. מהיכן הם התפרנסו? ממה הם אכלו אם הם לא עבדו שנה שלימה על התבואה?

מידו הפתוחה והרחבה של הזן ומפרנס לכל.

תמהנו כיצד שמחת-השפעת והישיבה בסוכת עראי הולכים שלובי זרוע.

אולי, היינו אומרים לעצמנו, התקבצו לפונדק אחד שני חגים נפרדים. חג סוכות אחד שהוא זכר ליציאת מצרים, חג בו אנו מתנזרים מעולם-החומר. לצידו קובע מקום לעצמו חג-האסיף. החג בו אנו לומדים כיצד לחוות את עולם החומר בצורה מרוממת וטובה. אך לשון מורה לנו בדיוק את ההיפך: **חג הסוכת תעשה לך שבעת ימים באספך מנרגך ומיקבך (דברים, טז, יג)**. חג הסוכות קשור בקשר הדוק עם חג האסיף. חכמים למדו מפסוק זה את ההלכות המתייחסות לחומרי הגלם של הסוכה. בניית הסוכה היא תוצאה מתבקשת של איסוף התבואה מן הגורן ומן היקב.

מה הקשר? איך בבניית הסוכה המבטלת את ערך ענייני העולם הזה אנו מביאים לידי ביטוי את שמחתנו בענייני העולם?

•
על מנת להבין זאת עלינו לשים לב למאפייני המיוחדים של עבודת-ימי-הסוכות.

בחג-השבועות, חג-הקציר, אנו מביאים קרבן מיוחד. קרבן שמבטא את תודתנו העמוקה על כל השפעת שניתן לנו. קרבן שתי הלחם. קרבן שתי הלחם מיוצר מהתבואה החדשה. אנו מגיעים לבית ה' עם התוצרת המשובחת שלנו ומקריבים קרבן חד-שנתי המביע את הכרת-הטובה המפעמת בנו על כל הטוב אשר גמלנו.

לכאורה, היינו מצפים שבחג האסיף נבצע פעולה דומה. אם בקציר הבאנו לבית-המקדש מפרי אדמתנו ודאי שביום בו אנו מסיימים את העבודה הקשה ויכולים ליהנות סוף-סוף מפרי עמלנו, ראוי היה שנביא קרבן-תודה לה'.

והנה, פלא. בחג הסוכות אין אף מצווה מיוחדת המבטאת את העניין הזה. אין קרבן-חיטים, אין קרבן-שעורים, אין ביכורים ואין מנחת-אסיף. כלום.

מדוע? מדוע שמחת-האסיף אינה באה לידי ביטוי בקרבן כזה או אחר? ואם אנו כבר עוסקים בהשוואה בין חג הקציר לחג האסיף, מדוע בכלל צריך שני חגים לשמחת-התבואה? מדוע חג-הקציר לא מספיק? מה קורה בחג האסיף שלא התרחש כבר בחגיגת הקציר?

מדוע בעוד חג-הקציר מתאפיין בקרבן
הבא מהתבואה שקצרנו, בחג האסיף איננו
מביאים שום-דבר מפירות עמלנו.

התשובה לשאלה הזו מתבהרת כעת. אין מקום
להביא משהו ממה שאנחנו עבדנו עליו. כי בחג הזה איננו
מתייחסים למאמצים שלנו. כרגע אנו מתמקדים בשפע
האלוקי. בטוב שמגיע אלינו מלמעלה, בברכת ה'. כיוון
שכך, זה לא רלוונטי מה באמת צמח בסוף. מה שחשוב
זה שנזכור שכל מה שמגיע – מגיע מאלוקים.

ברור אם כן מדוע איננו מביאים תוצר של מעשה-
ידינו. אבל איך אנו מביאים את תחושת ההשגחה הפרטית
לידי ביטוי במהלך חג-הסוכות?

•

שתי מצוות מרכזיות מלוות אותנו בחג. אחת
כתובה במפורש בתורה והשניה נמסרה לנו כהלכה למשה
מסיני.

המצווה הראשונה היא מצוות ארבעת המינים: **אֶךָּ
בַּחֲמִשָּׁה עֵשֶׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאַסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאֵת
הָאָרֶץ תַּחֲגוּ אֶת חַג ה' שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שִׁבְתוֹן
וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁבְתוֹן: וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרֵי עֵץ
הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֵרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי
ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים (ויקרא, כג, לט-מ).**

זמן האסיף הוא הזמן לקחת ארבעה מינים.

מה מיוחד בארבעת-המינים הללו?

אנו יודעים כי כוונת התורה לאתרוג-לולב-הדס-
וערבה. אך התורה אינה מציינת את המינים בשמותיהם.
היא מתמקדת במאפיינים.

ייתכן כי כיון שחג האסיף הוא זמן להתבוננות
בשפע-האלוקי, גם ארבעת המינים אותם אנו נוטלים בימי
החג הם אלו המסמלים את הגיוון והיופי שבשפע הצומח
לנו, כפי שמגדירה אותם התורה:

עץ 'הדר', עץ המסמל את ההדר והיופי בעצים
הצומחים עבורנו.

כעת אנו מבינים כי שני חלקי החג משלימים זה את
זה. את השפע הרב הסובב אותנו אנו רואים כשפע אלוקי.
איננו חשים שותפים בתבואה הרבה הממלאת לנו את
הגורן. אנו מרגישים בחוש את העובדה שהכל מגיע מן
השמים.

בחג השבועות אנו מצווים: **וְעֲשִׂיתָ חַג שִׁבְעוֹת לַה'
אֱלֹהֶיךָ מִסֵּת נְדִבְתֵי יְדֶךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ:
(שם, י). דהיינו. אתה נותן מעצמך, כפי מה שברך אותך ה'
אלוקיך.**

בחג האסיף הציווי הוא שונה: **שִׁבְעַת יָמִים תַּחֲגוּ לַה'
אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' פִּי יְבָרְכֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל
תְּבוּאֲתֶךָ וּבְכֹל מַעֲשֵׂה יְדֶיךָ וְהֵייתָ אֶךָ שְׂמֵחַ: (שם, טו). בחג
הזה אנו חוגגים 'כי יברכך ה' אלוקיך'. השמחה היא על
עצם ברכת ה'. על ההשגחה הפרטית. על הקשר הבלתי-
אמצעי שקיים בינינו לבין ריבון-העולמים.**

בחגים האחרים איננו יכולים רק-לשמוח. ברגע
שאנו מתמקדים בשפע שקיבלנו, איננו יכולים להתמקד
רק בהצלחות. הלא, מה עם הכשלונות? אנו יכולים ליהנות
ממה שיש לנו, בגבולות מה שאכן יש...

אבל בחג הסוכות אנו מתמקדים במקום אחר. אנו
מתבוננים אל-על, אל נותן השפע. אנו חוגגים את הקשר
הפנימי הנפלא שיש בינינו לבין ה'. והוא, נותן לנו בדיוק את
מה שאנחנו צריכים. בין אם אנחנו מרגישים שחסר ובין אם
בלו-שתפוטיתנו-מלומר-די, אנו משוכנעים שהכל ניתן לנו
לטובתנו. אין מתאים משעה זו להפוך ולהיות 'זמן
שמחתנו'. שמחה מלאה, ללא פניות, טרדות או מחשבות.

חג הסוכות מבטא את החיבור השלם. כפי שאנו
אומרים ב'הושענות': גם בשעה ש'הרוגה עליך, ונחשבת
כצאן טבחה, זרויה בגויים', עדיין: 'חבוקה ודבוקה בך,
טוענת עולך, יחידה ליחדך'. עכשיו אנו חוגגים את השמחה
הגדולה.

אולי זו גם סיבה לכך שחג הסוכות מכונה גם 'חג'
סתם. ללא שם נלווה. כיוון שהחגיגות השלמה והשמחה
האינסופית מהקשר הקרוב לאבינו שבשמיים באים לידי
ביטוי במובן הרחב ביותר בחג זה.

לאחר שהבנו את עיקרון החג נוכל
להתקדם וללמוד את מצוות החג. שאלנו

כל היופי ביקום כולו, תלוי במים.

ועל המים – אין לנו שליטה. זה נטו גזירת

שמים.

כשאנחנו חושבים על המים, איננו צריכים לעבוד קשה כדי להרגיש שמה שאנחנו עושים זה לא המפתח להצלחה. לא משנה כמה נחרוש, ונקצור, ונזבל, ונדשן. אם לא ירד גשם – שום דבר לא יצמח. אם ירד יותר מידי גשם – כל מה שעבדנו עליו יהרס. כל מה שיש לנו בעולם מגיע מהי יתברך. ארבעת המינים מזכירים לנו את היופי הקוסמי מחד, אך את התלות המוחלטת בבורא העולם מאידך.

תובנת המים הזו מובילה אותנו אל המצווה השנייה, זו שמקורה ממש מסיני והתקיימה מידי יום בבית המקדש: מצוות ניסוך המים.

חג הסוכות הוא החג בו נידונים על המים. כאשר אנו חווים את מקור השפע, אנו גם נידונים על המשך השפע בשנה הבאה: **אמר הקדוש ברוך הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה (ראש השנה, טז, א).**

מתוך ההכרה המושלמת בשורש השפע. מתוך איסוף התבואה אל הבית, ההבנה כי כל מה שיש לנו מגיע מריבון העולמים והתחושה שאנו חיים מידו בלבד, אנו מנסכים את המים. מביאים 'קרבן' של מים, המזכיר לנו שוב את אותה הנקודה. כל העולם תלוי ברצון ה' בלבד.

•

לסיום, ניגע בענין נוסף שמייחד את חג הסוכות: קרבנות החג. בחג הסוכות הוקרבו בבית המקדש בסך הכל שבעים פרים. הקרבנות התפרסה על פני החג כולו, ובסדר מספרי יורד. ביום הראשון הוקרבו שלושה-עשר פרים, ביום השני שנים-עשר וכן הלאה. חכמים מלמדים אותנו בגמרא (סוכה, נה, ב) כי שבעים הפרים מסמלים את שבעים אומות העולם. סדר ההקרבה ההולך ויורד מלמד אותנו כי אף אומות העולם, אלה הנראים רבים כל כך ודומיננטיים כל כך, הולכים ומתמעטים.

חג הסוכות, החג בו אנו חוגגים את השגחת הא-ל על עולמו, הוא גם הזמן בו אנו מתבוננים אל המטרה כולה. אנו רואים את שפע-ברכת-ה'. אנחנו נותנים לב למקור הברכה, ואנו יודעים ומאמינים שהעולם כולו נברא בשביל ישראל ולמען המטרה הסופית של גילוי כבוד ה' בעולם.

'כפות תמרים', עץ שמייצג את היופי העצום שנוצר כתוצאה מהגובה הרב אליו צומחים העצים התמרים והזקופים.

'ענף-עץ-עבות', זהו עץ שמראהו הנאה מגיע מתוך הצפיפות והצמיחה העבותה שלו. הוא מייצג את הצמיחה הנאה שיופיה לאו דווקא בהדר מיוחד או בגובה בלתי-נתפס, אלא בצורת הגדילה והצמיחה מלאת החיים.

כאשר אנו מחזיקים את שלושת המינים הללו אנו מחזיקים בעצם דוגמית של כל הפאר וההדר שקיים בטבע. בימים בהם אנו אוספים את מה שצמח לנו אנו מביטים אל היופי המדהים שצומח בחוץ, אל האילנות הטובות שברא ה' להנות בהם בני אדם, וליבנו מתמלא מאליו בשירי הלל והודיה למי שאמר והיה העולם.

בכך אנו מביאים לידי ביטוי את משמעות חג-הסוכות. איננו מתמקדים רק בטוב הספציפי שלנו. איננו מתייחסים רק למה שאנחנו הבאנו הביתה. אנו יוצאים החוצה וחווים את מילות הפסוק בתהלים: **כִּי אֲרֵאֶה שְׁמִיךָ מַעֲשֵׂי אֲצִבְעֶיךָ יְרַח וְכֹכָבִים אֲשֶׁר כֹּנְנָתָה (תהלים, ח, ד).**

ברכת ה' מעל השופעת על היקום כולו ותחושת הקשר האישי בין אלוהי-ישראל לעמו ממלא את אותנו בשמחה ובאשר אין-קץ. והיית אך שמח.

•

הערבה, האחרונה בארבעת המינים, אינה מאופיינת בזכות עצמה. אותה מגדירה התורה על פי סביבת גידולה: ערבי נחל. ליד מים.

הערבות – כפי שאנו רואים בעצמנו בסוכות – זקוקות למים יותר משאר המינים. בעוד במהלך החג אנו נוטלים את אותו הלולב, אותו האתרוג ואותם ההדסים, את הערבות עלינו להחליף כמעט מידי יום. אך למרות שהערבה זקוקה למים ביותר ולכן היא זו המיוצגת בתורה על פי סביבת-הגידול-במים, גם שלושת המינים האחרים מזכירים לנו את התלות במים:

ארבעת מינין הללו אינן באין אלא לרצות על המים וכשם שארבע מינין הללו אי אפשר להם בלא מים, כך אי אפשר לעולם בלא מים (תענית, ב, ב).